

BỔ SUNG CHI *PELLACALYX* KORTHALS (HỌ ĐƯỚC - RHIZOPHORACEAE) CHO HỆ THỰC VẬT VIỆT NAM

VŨ TIẾN CHÍNH, TRẦN THẾ BÁCH,
ĐỖ VĂN HÀI, BÙI HỒNG QUANG

Viện Sinh thái và Tài nguyên sinh vật

Trên thế giới, họ Đước-Rhizophoraceae có 17 chi và 120 loài. Trong đó, hầu hết chúng phân bố ở các vùng ngập mặn, rất ít khi phân bố ở trên đất và xa vùng ngập mặn như hai chi *Pellacalyx* Korthals và *Carallia* Roxb.. Trong đợt khảo sát thực địa tại Khu Bảo tồn thiên nhiên Xuân Liên ở tỉnh Thanh Hóa, chúng tôi đã thu được mẫu vật của loài *Pellacalyx yunnanensis* H. H. Hu. ở Việt Nam, các công trình trước chỉ đề cập đến chi *Carallia* mà chưa đề cập đến chi *Pellacalyx*. Do vậy, đây là chi được bổ sung cho hệ thực vật Việt Nam.

I. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Phương pháp so sánh hình thái được áp dụng trong nghiên cứu này. Đây là phương pháp truyền thống trong phân loại học thực vật.

II. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

1. Chi *Pellacalyx* Korthals - Đước bầu rượu cạn

Pellacalyx Korthals, 1836. Tijdschr. Nat. Gesch. Phys., 3: 20.

Cây gỗ. Các lá kèm thẳng, rời nhau, xếp tỏa hình sao ở đỉnh cành. Lá mọc đối hay mọc vòng; mép lá nguyên hoặc có răng nhỏ. Các hoa hợp thành dạng chùm, hoặc phân nhánh, có lá bắc con. Thùy đài 3-7. Thùy tràng nhiều bằng thùy đài, mặt ngoài có lông, đỉnh có răng hay xẻ tua rua. Các nhị gắn với miệng của ống đài, số lượng nhị gấp 2 lần số cánh hoa, chiều dài không bằng nhau; bao phấn gắn hình cầu, 4 ô, mở dọc. Bầu hạ, 5-10 ô; mỗi ô mang 8-25 noãn; vòi nhụy có lông; đầu nhụy dạng đĩa hay hình đầu, phân thùy không rõ. Quả mọng, gắn hình cầu. Hạt nhiều; có nội nhũ, phôi dạng sợi.

Trên thế giới, có 7-8 loài phân bố ở Trung Quốc, In-đô-nê-xi-a, Phi-líp-pin, Ma-lai-xi-a, Thái Lan và nay chúng tôi xác định có mặt ở Việt Nam.

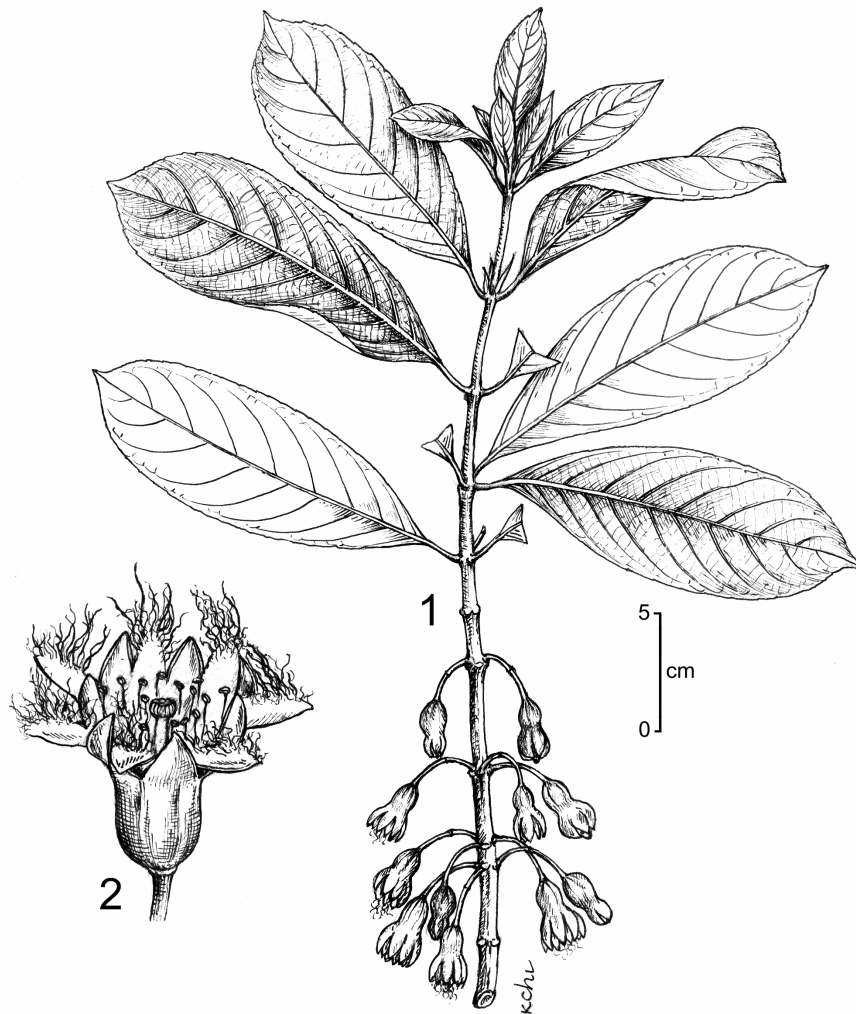
Trong họ Rhizophoraceae, chi *Pellacalyx* và *Carallia* phân biệt với các chi khác bởi nơi sống và cách thức nảy mầm của hạt. Các chi khác sống ở nơi ngập mặn và hạt nảy mầm trong khi gắn với cây bố mẹ còn 2 chi này không sống ở nơi có điều kiện như vậy và hạt không nảy mầm khi gắn với cây bố mẹ.

Ở Việt Nam, đây là lần đầu tiên chi chúng tôi khẳng định sự có mặt của chi *Pellacalyx* ở Việt Nam. Chi này ở Việt Nam, cho đến nay, chi *Pellacalyx* có 1 loài *Pellacalyx yunnanensis* H. H. Hu.

2. *Pellacalyx yunnanensis* H. H. Hu - Đước bầu rượu cạn

Pellacalyx yunnanensis H. H. Hu, 1940. Bull. Fan. Mem. Inst. Biol., Bot. 10: 130.

Cây gỗ cao (3-) 15 m. Cành dày, có lông. Lá non có lông; lá mọc đối hay mọc vòng 3-4 lá; phiến lá thường hình mác ngược, đôi khi hình thuôn hay hình mác, cỡ 13-20 × 4,5-6,5 cm, gân bên 8-9 cặp, gốc nêm, mép có răng nhỏ, đỉnh có mũi ngắn. Cuống lá dài 1-2 cm. Cuống hoa dài khoảng 2 cm, nhẵn. Đài màu xanh, khi dạng nụ hình bầu rượu, nhẵn; 6-7 thùy dài tồn tại ở với quả, hình mác, dài khoảng 1 cm, đỉnh nhọn. Tràng gồm 6-7 cánh hoa màu trắng, cánh hoa xẻ tua rua ở đỉnh. Bộ nhị gồm 12-14 nhị có chiều dài không bằng nhau. Bộ nhụy: vòi nhụy dày, ngắn hơn thùy đài; đầu nhụy hình đầu, tồn tại với quả. Quả mọc ở cành không lá, đơn độc hay 2-4 quả mọc sát nhau, gắn hình cầu, đường kính khoảng 1,5 cm, kết hợp với đài tồn tại có dạng hình cái hũ. Hạt nhiều, màu đen - nâu, hình thuôn.

***Pellacalyx yunnanensis* H. H. Hu.**

Ghi chú: 1. cành mang hoa; 2. hoa (hình vẽ theo mẫu VK 2930 - HN, người vẽ: Lê Kim Chi).

Loc. class.: China: Yunnan: forests, 850 m.
Typus: “China: Yunnan: forests, 850 m, Nov. 1936, Wang 80497 (HT: PE?)”.

Sinh học và sinh thái: Mùa hoa quả vào các tháng 6-11. Mọc nơi sáng, thường gặp ở ven đường trong rừng.

Phân bố: Thanh Hóa (Thường Xuân: Bát Mọt, Khu BTTN Xuân Liên), Phú Thọ (VQG Xuân Sơn). Còn phân bố ở Trung Quốc.

Mẫu nghiên cứu: Thanh Hóa (Thường Xuân: Bát Mọt, Khu BTTN Xuân Liên), Trần Thế Bách, Vũ Tiến Chính, Đỗ Văn Hải, Bùi Hồng Quang, 13/06/2009, VK 2930 (HN); Phú Thọ (VQG Xuân Sơn), Trần Thế Bách, Vũ Tiến Chính, Đỗ Văn Hải, Bùi Hồng Quang, 3/08/2009, T. T. Bách 03080901 (HN).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **Nguyễn Tiến Bàn** (chủ biên), 2003: Danh lục các loài thực vật Việt Nam, 2: 878-881. Nxb. Nông nghiệp, Hà Nội.
2. **Ko Wan-Cheung**, 1983: In: Fang Wen-pei & Chang Che-yung, eds., Fl. Reipubl. Popularis Sin., 52(2): 125-143.
3. **Phạm Hoàng Hộ**, 1993: Cây cỏ Việt Nam, 2(1): 132-137. Montréal.
4. **Phạm Hoàng Hộ**, 2000: Cây cỏ Việt Nam, 2: 111-115. Nxb. Trẻ, tp. Hồ Chí Minh.
5. **Qin Haining, David E. Boufford**, 2007: In: Wu. S. Y. & Raven. P. H., Fl. China, 13: 295-299. Science Press, Beijing.

GENUS *PELLACALYX* - A NEW RECORD FOR FLORA OF VIETNAM

VU TIEN CHINH, TRAN THE BACH,
DO VAN HAI, BUI HONG QUANG

SUMMARY

In the world, *Pellacalyx* with 7-8 species distributed in China, Indonesia, Malaysia, Myanmar, Philippines, Thailand. In Vietnam, it is the first time, we confirm genus *Pellacalyx* distributed in Vietnam, this genus with 1 species *Pellacalyx yunnanensis* H. H. Hu.

In Vietnam, genera *Pellacalyx* and *Carallia* are distinguished from other genera of Rhizophoraceae by living form and germination of seeds. The other genera with some important characters as “trees of inland ecosystems; seeds not germinating while attached to parent plant” and *Pellacalyx* and *Carallia* with some important characters as “trees or shrubs of coastal mangrove ecosystems; seeds germinating and hypocotyls growing from fruit while attached to parent plant”. *Pellacalyx* is distinguished from *Carallia* by some characters:

Carallia: Stipules twisted, overlapping; stamens attached to disk.

Pellacalyx: Stipules flat, free; stamens attached to mouth of calyx tube.

We named *Pellacalyx yunnanensis* “Duoc bau ruou can” by two main reasons:

Living form of the species is the same to *Carallia* -Duoc can.

Calyx urceolate.

Some main characters of *Pellacalyx yunnanensis*:

Trees (3-)15 m tall. Branchlets thick, with hairs. Leave opposite or whorled, oblanceolate, oblong or lanceolate, 13-20 × 4.5-6.5 cm, secondary veins 8-9 pairs, base cuneate, margin serrulate, apex shortly acuminate. Pedicel ca. 2 cm, glabrous. Calyx urceolate, 6-7 lobes. Petals 6-7, white. Fruit subglobose, ca. 1.5 cm in diam. Seeds numerous, brownish black, oblong.

Ngày nhận bài: 11-8-2009